

Om å ta den romantiske diskursen for gitt

Et essay om diskursiv parterapi

ANNE KYONG SOOK ØFSTI

Terapi er en praksis der kulturens dominerende ideologi og diskurser speiles og opprettholdes.¹ Jeg vil i dette essayet stille spørsmålet om vi som parterapeuter tar den romantiske diskursen for gitt? Spørsmålene i parterapi kan assosieres mer til eksistensielle og moralske spørsmål enn til primært psykologiske og terapeutiske temaer. Hvordan skal livet leves, og hvordan skal kjærligheten leves i livet? Disse spørsmålene blir snakket til eksistens i terapirommet, og hvordan de snakkes til eksistens, avhenger av den terapeutiske dialogen. Hvordan de blir snakket om er avhengig av hvilke ideer, erfaringer og diskurser som er tilgjengelige for terapeut og par å snakke fra. Er det noen sammenhenger mellom systemisk teori og parterapi-praksis som gjør oss terapeuter ekstra utsatte for å glemme at «romantisk» er en kulturell konstruksjon av kjærlighet? Kan diskursiv parterapi gjøre oss terapeuter mer årvåkne i forhold til å se den etiske og kulturelle posisjonen vi har som terapeuter?

Anne Kyong Sook Øfsti, 1.amanuensis, Diakonhjemmets høgskole.

E-post: ofsti@diakonhjemmet.no

Å bli urolig

Min søster er forteller. Hun lever av å fortelle. En gang fortalte hun om meg. Jeg hadde enerom, og av og til hendte det at mine søsken fikk komme inn på rommet mitt. I rommet mitt hadde jeg et stort skap. Skapet var helt tomt, bortsett fra at jeg nederst i skapet hadde et par gamle konfektesker. Hvis jeg var i godt humør, fikk de lov til å åpne de gamle konfekteskene. I eskene var det glansede ukebladbilder av kongefamilien som var sirlig klippet ut. De fleste var fra det norske kongehuset, men noen var også fra Sverige,

Danmark og England. På den største konfektesken hadde jeg limt en lapp på lokket, der sto det «kongebryllup».

Det franske verbet *essayer* betyr å prøve seg. Etter å ha sittet og glattet på mentale uklarheter i et forsøk på å skrive en avhandling, med de formkrav det krever, skal jeg nå prøve meg på noe litt annet. Jeg skal formidle et inntrykk og en uro fra mitt doktorgradsarbeid². I en setning handler denne uroen om at vi som parterapeuter går for raskt i den romantiske fella. Med det mener jeg at vi tar den romantiske diskursen for gitt. Klienter gjør også det, men mange av dem oppsøker

parterapi fordi «romantisk» noen ganger erfares som for trangt og uopnåelig. Vi lever i en tid hvor det romantiske idealet brytes mot alternative praksiser for intimitet og seksualitet. Denne brytningen treffer individene i hjertet, ofte med tvil og forvirring. Hvordan leve kjærlighet og intimitet i vår tid, med gamle idealer og nye praksiser? Er vi som terapeuter, meg selv inkludert, reflekterte nok over de diskursive kampene om kjærlighet, intimitet og seksualitet i vår tid? Tar vi for gitt den romantiske forestillingen og plasserer oss selv helt selvfølgelig innenfor denne rammen, uten å skjelve til det større bildet?

Og – er det paradoksalt nok slik at de systemiske samtaleidealene om dialogkunst og samarbeidende terapi kan være med på å tilslore noen av de diskursive og kulturelle dilemmaene slik parterapi som institusjonell praksis reiser? En tilsøring som gjør at vi terapeuter kan komme til overse et ansvar? Et etisk ansvar som handler om å slippe marginale stemmer fram, og en plikt til å slippe fremmede og alternative fortellinger om kjærlighet og intimitet inn i parterapirommet, selv om det er uvant og ubehagelig? Det er kanskje ikke tilstrekkelig å ha gode samtaler, kanskje noen av oss må ta et ansvar for å se ut av vinduet og mot den sosiokulturelle kontekst av ideologi og praksis.

En rose, en ring, en årgangsvin

Romantiske fortellinger tilbyr midlertidig magisk fantasi og symbolske løsninger. De lover lykke og viser oss som lesere hvordan lykken kan finnes. Vi som terapeuter er involverte i menneskers magiske tenkning. Ord er nøkler når noen ønsker seg sin elskede tilbake. Slik

også med en rose, en ring og en årgangsvin. Terapeutiske mantraer gjentas – om å lytte, om å dele, om å ville litt til. Vi drar par gjennom øvelser i håp, vi maner dem til å holde ut, vi sparker i gang parets sexliv og advarer lavmælt mot utroskap.

Mennesker kommer til terapi fordi mange sliter med det romantiske idealet. Kritikere av den romantiske kjærligheten stiller seg utenfor dette idealet og ser på det romantiske scriptet som en forførende felle (Moore 1991). Feministisk forskning har avslørt plottet i romantiske tekster og mener at disse tekstene er et kulturelt verktøy for å opprettholde maskulin makt i samfunnet (Firestone 1971). Den kvinnelige heltinnen venter fortsatt på å bli forløst av mannen. Gjennom motgang og motstand som klasse, økonomi, fiendtlighet og misforståelser skal kjærligheten seire. Kvinnen mumler nei, nei – mens mannen kysser henne, og vi blir lært til å tro at nei betyr ja, fordi mannen vet bedre enn kvinnen og vi som lesere vet at kvinnen også vil, fordi de er ment for hverandre, og de får hverandre til slutt.

Evans (2003) hevder med bekymring at den romantiske kjærligheten bidrar til økt individualisering, privatisering og konsumerung. De romantiske drømmene er ifølge kritikerne rett og slett upålitelige som lim i forhold og som ideologi for samfunnet. Alvorlige innvendinger. Hva skal vi mene om disse? Post-strukturalistiske forskere hakker videre om at det romantiske er heteronormativ makt, konserverende og diskriminerende for andre uttrykk.

Uansett, massemedia og reklame lever godt av at romantikk konsumeres i vår tid, og det gjør kanskje også vi som parterapeu-

ter? Kan parterapi sies å være en aktiv bidragsyter til at vi vedlikeholder en romantisk illusjon, – en slags institusjonell allianse med magi og symbolikk? Er det slik at vi som terapeuter unnlater å sette spørsmålstegn ved de romantiske premissene i vår iver etter å løfte det romantiske prosjektet litt videre? Og hvis det er slik, med hvilket faglig mandat gjør vi det?

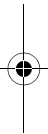
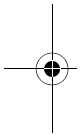
Parterapeuten og det romantiske

Først av alt, la meg inkludere meg selv i spørsmålene jeg reiser. Hvordan kan det ha seg at jeg i min praksis som parterapeut har vært så fokusert på det romantiske prosjektet? I liv og i terapi? Svarene er ikke opplagte, men mitt mest umiddelbare svar er at jeg har ikke visst om noe annet. Det romantiske premisset, *hvis du elsker meg, vil du gifte deg med meg og alltid være trofast*, lå der som en arvet brudekjole på loftet hos mormor. Jeg måtte bare vokse litt. Selvfølgelig hadde jeg hørt noe om andre ideer og praksiser enn det romantiske. Men emosjonelt og intensjonelt har det romantiske vært støpeskjeen, fra jeg lærte mitt første norske ord, «JA». En liten periode i mitt unge liv virket det som om alt handlet om å forberede seg. Vi lekte mor, far og barn. De aller fleste av mine venner hadde far med slips og mor med forkle. Det fantes også kvinner som brøt med normen, de var ugifte, enker eller skilte, men som begrepene avslører: alle hadde sivilstatus i forhold til en narrativ om menn. Dog, som en sidefortelling skal det sies at noen av mødrene våre var kvinnesakskvinner. Men for å være ærlig, det var mest forbundet med krangling og uhygge. Rødstrømpe ble noe som var vanskelig,

bråkete og ganske flaut. Jeg likte mye bedre å ligge under dyna med lånt *Romantikk* og «legeromanen» og tenke at en dag blir det slik. Mye har endret seg siden da.

Mens ekteskapet i sin opprinnelige form var en forsikring om økonomisk trygghet og sosial status, er tosomheten i vår tid et tveveldig løfte om lykke og mening. Å finne den rette handler om fritak fra en eksistensiell ensomhet, som buffer mot tomhet, og ikke minst som et skjold mot det utidige spørsmålet – *og du da, hvordan lever du?* Som par er man ikke på vei mot noen eller noe, man er rett og slett framme. La meg med en gang inkludere samkjønnspar i det romantiske. Kampen for lik ekteskapslov, rett til assistert befruktning og adopsjon er eksempler på hvordan det heteronormative kjernefamiliemønsteret videreføres, uavhengig av tokjønnsmodellen. Kanskje er det slik troen på paret blir en vaksine mot forlatthet og sosial eksklusjon. Nå vet vi at denne forsikringen er et skjørt skall, skjørere enn noen gang. Men det romantiske løfter oss fortsatt ut av bevisstheten om at vi er alene og løfter oss inn i et rom av gjensidige forsikringer om at uten hverandre er vi ingen. Sosiologiske analyser forklarer at vi i vår tid gjenreiser troen på den romantiske kjærligheten som viktigere enn noen gang, fordi samfunnets pålitelige strukturer, som utdanning, kirke og tradisjon forvitrer (Beck & Beck-Gernsheim 1995). Vi trenger noe å tro på, håpe på og drømme om. Vi setter giftrekord og inkluderer flere og flere inn i det romantiske prosjektet. En vellykket integrering har vi, når innvandrere gifter seg *av kjærlighet*.

Som parterapeuter i 2008 har vi mange erfaringer med den romantiske kjærligheten

som bryter med idealene og de dominante diskursene. Vi er skilte, vi lever i partnerskap, vi er forlatte og har forlatt. Vi er single igjen etter år med seriemonogami. Men er det ikke likevel slik at navet i vår orientering fortsatt er paret? Er det ikke slik at selv om vi kan snakke om både seksuell og ideologisk likestilling og frigjøring, så trekker vi et letelsens sukk når Bridget Jones i *Bridget Jones' dagbok* endelig står trygg i armene til Mark? Vi har ledd og heiet oss gjennom hennes og andre kvinners vovede singelliv, feiret seksualiteten uavhengig av kvinnerollen, men kanskje kun fordi vi vet, innerst inne, at hun drømmer om Mr. Right og hun får ham. Vi nikker bekreftende til fortellinger om lengsel etter å finne fram, finne tilbake og finne den rette. For er vi ikke stadig beredt til å lete fram og til å søke enda dypere for at mennesker skal få det til i det romantiske prosjektet, uten at vi problematiserer selve bestillingen? Er det slik, og vil vi ha det slik? Mitt anliggende er: hva vi ønsker for oss selv og hva vi håper for vår beste venn – er kanskje noe annet og skal være noe annet enn det vi tar for gitt når vi sitter i rollen som terapeuter?

Hva speiles i terapirommet?

I suggest that therapists need to develop a reflexive awareness if muted discourses are to enter the mirrored room (Hare-Mustin 1994:19).

Hare-Mustin (1994) sammenlikner terapirommet med et rom som speiler det som blir sagt i rommet. Terapi reflekterer det som snakkes fram i terapirommet. Hun kritiserer

særlig humanistisk terapi for å lokalisere menneskelige problemer som atskilte fra sosial, kulturell og politisk kontekst hvor hun mener de oppstår. Jeg finner hennes påstander både urovekkende og viktige. Å lokalisere menneskelige problemer som atskilt fra den større konteksten, kan bety flere ting i praksis. Det kan bety at man ser et individs problem, som for eksempel kjærlighetssorg, som noe individet har i termer av tilknytningsteori, barndomserfaringer om å føle seg forlatt eller at man ikke har lært seg evnen til å velge riktig for seg selv. Slike forklaringer er kjente for terapifeltet. Individet gjøres i slike begreper mer eller mindre ansvarlig for sin egen ulykke og lykke alene. Terapirommet speiler kjente forklaringer på kjærlighetssorg, både for terapeut og klient. Terapeuten speiler i sine spørsmål sine egne ideer om sorg, erfaringer om å bli forlatt, og kanskje rester fra frokostens krangel med sin partner. Det kan bli et fint prismelys av det. Den lille haken ved det er at det ikke slippes til mer i dette lys enn det som allerede finnes der. Hvor og hva har jeg som terapeut lært om kjærlighetssorg? Og hva er det i tiden som gjør oss utsatte for kjærlighetssorg? Vi vil ha frihet, og friheten gjør oss samtidig sårbare for brudd. Vi vil at partneren vår skal være trofast, samtidig som vi selv vil være spontane. Det er ikke lenger forbundet med skam å være skilt, det er verre å være ulykkelig i sitt forhold.

Mona og Mads

Mona og Mads har vært gift i 15 år. De sier om forholdet sitt at det er over. De sier også at de har slitt gjennom hele ekteskapet, og

den eneste grunnen til at de fortsatt er gift er en serie hendelser som har gjort det vanskelig å gå fra hverandre. Først fikk de en sønn, så døde han i en bilulykke. Etter noen år i sorg og vantro, adopterte de en datter. Da datteren var tre år oppdaget legene at hun hadde en alvorlig sykdom, og hun har i dag kroppslige plager som gjør at hun trenger tilsyn og pleie. Mona og Mads har jobbet hardt for å finne nærhet og seksuell lyst i forholdet sitt. Nå har det gått så langt at de selv sier at de forakter hverandre. Mads sier at han er flau over Mona når hun er på besøk hos hans familie, hvordan hun er kledd og hvordan hun spiser. Mona sier at hun stivner bare hun hører Mads gå i døren, og tenker at det er som om huset de bor i forpestes av hans kritiske og negative holdning. De beskriver dilemmaet sitt ganske presist: jo flere forsøk de har gjort på å nærme seg hverandre, dess dypere har de gravd en grøft av avstand og forakt. Den viktigste grunnen til at de ikke har skilt seg, er at det eneste de er enige om er at det er best for datteren deres at de fortsatt bor sammen. Datteren trenger å bo i huset som er tilrettelagt for henne, og hun trenger at de begge to bor der. Dette opplever de som et felles etisk ansvar.

Et romantisk oppdrag?

Det terapeutiske oppdraget i møtet med Mona og Mads kan leses på ulike måter. Ved første inntrykk virker det som Mona og Mads i terapitimen søker hjelp til å få romantiske følelser tilbake. *Vi har prøvd alt, og nå kommer vi til deg.* Noen gir ikke opp. Er et par desperat nok, søker de enda en metode eller terapeut i jakten på å finne nærhet nok

til å holde ut. En ny terapeut er enda en mulighet til å lete i Mads' og Monas livshistorier, utforske glimt av håp. Engasjere seg i ordene, alliere seg som terapeut med savnet etter nærhet.

En annen tilnærming i terapimøtet med Mads og Mona kunne være å gå utenfor rammen av et slikt opplagt romantisk prosjekt. Det går an å høre denne henvendelsen som hjelp til å løse et diskursivt dilemma hvor ulike diskurser er i kamp. Gitt en slik optikk, kan vi si at Mona og Mads støtter seg på en moralsk diskurs som handler om å være ansvarlige foreldre. Som ansvarlige foreldre ønsker de å fortsette å være gift, siden de begge to opplever at datteren trenger at de bor sammen. Det vanskelige blir imidlertid at den romantiske diskursen er opptatt av at man bor sammen fordi man elsker hverandre. Det ligger som et premiss, som bakt inn i setningen «vi gifter oss av kjærlighet». Slik jeg ser det, blir Mona og Mads låst i en romantisk diskurs som sier at hvis de skal bo sammen, må de elske hverandre med alt det følger av implisitt mening. En frigjørende tanke kan være at det finnes flere diskurser om å være gifte foreldre enn den romantiske. Det finnes historiske og kulturelle variasjoner av hvordan man tar ansvar for barna, som for eksempel storfamilie og enslige forsørgere og et mylder av praksiser som ennå ikke har fått navn. Det gjør det mulig for Mads og Mona å bo sammen uten å måtte elske hverandre. En parterapeut kan være med å befri Mads og Mona fra den interne og eksterne tanketvang som sier at hvis dere vil gjøre det dere mener er optimalt for deres barn, må dere fortsette å bo sammen, og det å bo sammen betyr å elske hverandre. Det

kan finnes andre posisjoner og valg for dette paret ved å bryte forventningene om den romantiske rammen. For Mads og Mona kan det være en idé å foreslå for dem å gi opp tanken om finne tilbake til hverandre som kjærester, men samtidig finne hverandre som samboende foreldre – og så la det være med det.

Diskursiv parterapi

Unless therapists recognize their participation in discursive practices they may unwittingly collude with and reinforce harmful cultural practices (Sinclair 2007:147).

I møte med Mads og Mona kunne man tenke seg at det ville være å legge stein til deres byrde ved å gyve løs på parterapi-temaer som nærhet, kommunikasjon og forsoning. En slik tilnærming *kan* gjøre par enda mer smertefullt oppmerksom på hvor dårlig de har det og hvor vanskelig det er å endre følelsene for hverandre. Noen ganger blir det verre ved å plage seg selv og den andre med anklager og dårlig samvittighet over ikke å føle nok og ikke å føle riktig. Det er et paradoks å jobbe med nærhet for en man misliker og forakter. En diskursiv tilnærming inviterer klienter til å snakke om andre former for praksiser og ordninger for intimitet, seksualitet og foreldreskap som overskrider det tradisjonelt romantiske.

Det kan være med på å bidra til å hjelpe klientene til avromantisere seg selv når den romantiske fordring i seg selv blir en selvpåført tvang. Meninger og sannheter om liv og

kjærlighet ikke er gitt av seg selv; slike idealer forhandles, forandres og vedlikeholdes i tiden. Kunnskap om foreldreskap, kjærlighet, sex og intimitet er ikke gitt som sannheter i seg selv. Slike meninger er lokalisert som mer eller mindre sanne innenfor ulike kulturer og subkulturer, og de er ordnet i hierarkier. Utroskap er verre enn monogami, men monogami er bedre enn løse seksuelle forbindelser; slik har vi omfavnet seriemonogamiet. De ulike meningene etablerer seg som kulturelle repertoar. Repertoar frigjør og begrenser. Når ble det «normalt» å tenke at kvinner skulle få seg utdanning, jobbe utenfor hjemmet og plassere barna i barnehage hele dagen? Eller hvem hadde trodd for 60–70 år siden at kjønnsnøytral ekteskapslov skulle bli vedtatt og at Kronprinsessen i 2008 har en fortid som alenemor? Disse eksemplene kan være med å illustrere hvordan ulike typer livsformer og repertoar endres over tid. Det følger handlinger og følelser med slike repertoar og diskurser, og det er kanskje ikke gitt at vi alltid husker det.

Terapeutens komfortsoner

Mons er en god venn. Han er personlig kristen. Han bor sammen med Morten. Mons oppsøker ofte saunaer for menn. Det er noe med «bareback». Jeg rister uvitende på hodet. I helgene liker han å være sammen med Mette og hennes datter Mina som er fire år. De går tur sammen, og han holder Mina mykt i hånden mens de synger. Mons og Morten har ikke sex sammen, bare av og til når de reiser til venner i Berlin. Mons liker ikke mandager, han misliker å sitte sammen med kollegaene sine på lærerværelset når

alle forteller hverandre hva de har gjort i helgen.

Jeg kan høre innvendingene fra kollegaer og fra myndighetspersoner. Jeg hører skepsis og indignasjon: «du kan da ikke foreslå at vanlige mennesker skal bo sammen og samtidig si til dem at de kan gi opp det romantiske prosjektet?» Hva er anstendig, og hva er ikke? Å ja, vi opplever ubehag når vi kjenner at vi nærmer oss ytterkantene. Der blir det lett rot og ekkelt. En prikking i huden forsikrer oss om at vi er innenfor. Det lugger når noen trekker oss ut av komfortsonen. Likevel, vi opplever også ubehag når vi begrenses innenfor normative repertoar som forteller oss hva vi skal føle og hvordan vi skal handle. Det kan være frigjørende for klienter at terapeuter opererer også utenfor de komfortsonene for hva vi tenker som normalt når det gjelder kjærlighet, intimitet og seksualitet. Komfortsoner legitimerer og beskytter det vi kaller normalt, og det normale er konstruert intensjonelt, og med en gang man posisjonerer seg innenfor det komfortable normale, ekskluderer vi hva som kunne vært frigjørende for klienten å snakke om. Vi som terapeuter plasserer mindre byrde på klientene når vi hjelper dem til å se hvordan de er posisjonert begrenset innenfor en diskurs de tar for gitt eller ikke ser alternativer til. Det romantiske, heteronormative scriptet ekskluderer mennesker som faller utenfor, enten fordi de allerede er ekskludert eller fordi de strever for å finne alternative former for å leve ut intimitet og nærhet. Kanskje terapeuten skal bevege seg utenfor sine egne komfortsoner for hva som er behagelig i parterapi?

Terapi som språkfelleskap

Jeg har alltid drømt om å bli familierapeut. På sosialhøyskolen hadde vi en øvelse, vi skulle si høyt hva vi ønsket å spesialisere oss i. Jeg sa ingenting.

Det systemiske terapifeltet i Norge er et språkfelleskap, riktig nok ganske lite, men likevel bredt hvis vi tenker på feltet samlet. Vi er terapeuter, studenter, klienter, samlivseksperter i media og offentlige myndighetspersoner i direktorat og andre etater. Det planlegges, det skrives, det snakkes og det utøves terapi. Men hvordan legitimeres en virksomhet som parterapi i utgangspunktet? I USA begynte forskere og politikere på 1930-tallet å bekymre seg over det stigende antallet skilsmisser i USA og Vest-Europa, og spørsmålet ble: hva skal til for å hindre skilsmisser (Gurman & Fraenkel 2002)? Siden de rådende ideer den gang var at menneskelige problemer var inne i individet, ble det naturlig å se på hvilke personlighetstrekk som var mer eller mindre funksjonelle for at man skulle bli værende i ekteskapet. Jeg synes sammenhengen mellom økende skilsmisser (problem) og forskning som kunnskapsutvikling for å bidra til terapi (tiltak) illustrerer sammenhengen mellom terapi og forskning som virkemiddel for en uønsket utvikling i samfunnet. Agendaen den gang var klar og tydelig: ekteskapsterapi skulle hindre skilsmisser. Parterapiens historie illustrerer det tette forholdet mellom diskurser og institusjoner, hvordan diskurser legitimerer og forsterker eksisterende sosiale og institusjonelle strukturer og hvordan disse strukturene på samme tid støtter og gyldiggjør dominante diskurser.

Utfordringen med diskurser er at straks et språkfelleskap er enig om en bestemt bruk av språket, blir en bruker begrenset av denne enigheten, gjerne i generasjoner av ideer. Terapi som praksis er skapt av bestemte historiske, kulturelle og politiske praksiser som konstituerer diskursene i bruk. Språk strukturerer våre erfaringer av virkeligheten, like mye som våre erfaringer av de som vi kommuniserer med. Når grupper snakker sammen på kjente måter, blir mye av deres tale både reflektert av og forsterket av de dominante diskursene. Dominante diskurser blir tatt for gitt. Det er vanskelig å utfordre dem, disse sannhetene motsetter seg nye argumenter. Terapi er avhengig av og opprettholder dominante diskurser. Hva er vi styrt av? Hvilke diskurser opprettholder vi og gjentar? Det å skulle unngå skilsmisser er ikke atskilt fra sosiopolitiske agendaer. Det tankevekkende er at noen av de samme dominante diskursene som får mennesker til å slite, for eksempel premissene i den romantiske diskursen, blir også paret møtt med i terapi, gitt som korreksjon, en øvelse eller etisk fordring. Et par som av ulike grunner sliter med å kombinere sex, fortrolighet, foreldreansvar og vennskap, blir i terapi oppfordret til å prøve litt hardere eller litt annerledes. Protesten eller hjelpeløsheten i forhold til det overordnede prosjektet, å lykkes som romantisk, mases videre fram i terapi. Går vi som terapeuter av oss selv noen gang utenfor den rammen? Få av oss er blitzere eller, for den saks skyld, mormoner. Jeg tør påstå at de fleste av oss terapeuter representerer interessene og moralen til de veletablerte gruppene i vårt samfunn. Hvem blir parterapeut, og hvorfor? Terapi kan også ses på som en form for sosial

kontroll mer enn en prosess av sosial forandring. Hvilke agendaer har vi som terapeuter?

Det uferdige ved det systemiske idealet om samtalekunst

The therapy room is like a room lined with mirrors. It reflects back only what is voiced within it [...]. If the therapist and family are unaware of marginalized discourses, such as those associated with members of subordinate gender, race and class groups, those discourses remain outside the mirrored room (Hare-Mustin 1994:22).

Postmodernistisk tenkning har brakt mye nyttig til systemiske terapiretninger ved å ta oppmerksomhet bort fra ideen om objektiv kunnskap, nøytralitet og de store teoriens fortrinn.

Likevel, det er mer å si. Jeg føler meg på gyngende grunn når jeg forstyrrer ideen om den demokratiske ideologien i systemisk tenkning. Ikke på grunn av autoritetsangst, – men fordi det er mine idealer om god terapi jeg utfordrer. De jeg er stolt av, de jeg bruker i veiledning og undervisning. Gleden over åpenhet i terapi. Det er oppløftende å tenke på terapi som et rom som genererer ny mening. Tvilen i gleden handler om å få øye på at denne meningen ikke nødvendigvis er så ny i betydningen radikal. Meninger om kjærlighet og intimitet kommer i varianter av «romantisk». Klientene prøver oss ut, de er avhengige av oss som hjelpere og dermed sensitive for vår ideologi om terapi, liv og kjærlighet. Mening er som limt til språk, og det

språket som vi innvidde oftest refererer til er romantikk-språket. Dessuten, vi bruker ikke bare språk, språket bruker oss. Mening skapes ikke i et tomrom, men stiger opp fra det aktuelle språket i bruk, et eksisterende, delt språkfelleskap, gjennom diskursive praksiser som reflekterer og fornyer maktrelasjoner og institusjonene i samfunnet. Det vanskelige med det systemiske blir derfor at samarbeidende og dialogiske terapiidealene ikke får oss som terapeuter helt i mål. Det er ikke godt nok med gode intensjoner fra terapeutens side. Språket i bruk er lastet med mening. Den parterapeutiske praksis er allerede mettet med etablerte begreper og ideologier som monogami, heteroseksualitet, ideen om etablerte kjønnsforskjeller. Det er ikke nok å reflektere, spørsmålet er hva reflekteres det om. Blir det kun allerede anerkjente diskurser i sirkulasjon?

Å omfavne ideer

Å omfavne ideer som klienten som ekspert (Anderson & Goolishian 1988) er viktig og kjennes riktig langt på vei. Men vi har som terapeut og klient ulike posisjoner. Betalt og betalende, betrodd og betroende. Den ene åpner roteskuffen sin, den andre lukker den godt. Selv om vi skal tilstrebe en holdning av ikke-vite posisjon (Anderson 2005), er det nettopp her min innvending kommer. En slik samarbeidende holdning kan sies å ha et for begrenset maktbegrep. Makt kan fort bli forstått i termer av kontroll, hierarki, ekspertposisjon, autoritet og monologer. Et slikt maktbegrep er for smalt. Å fjerne denne type makt fra terapirommet er vel og bra, men har man da fjernet all makt fra terapirommet

(Guilfoyle 2003)? Terapeuten kan ikke velge å fjerne institusjonell og kontekstuell makt. Hvordan kan vi bli relativistiske tilskuere til urett (Melito 2003)? Hva er det forutbestemte i terapi, det som ligger der, ubevisst, upåaktet og som en terapeut er opptatt av å plukke fram?

Som en hvisken, hva slippes til i stillhet?

Jeg har noe å skjule, men det jeg har å skjule tåler ikke dagens lys. Ikke fordi det jeg skjuler er så stygt, men fordi lyset er så grelt.

Det å ikke få det til i kjærlighet, handler ofte om å falle utenfor det forventede, det normale. Det selvfølgelige, vanlige og anerkjente er det lett å snakke om. Når noen lurer på om de føler rett, handler rett, tenker riktig, snakker de sjelden med autoritet. Samtalen blir nølende. Marginale diskurser hviskes fram. Marginale diskurser er redde for å bli avvist og overhørt. Ordene er som båter, har jeg hørt. Og ordene husker. Min båt er lastet med ord som «kjærligheten vil gjøre meg hel» og «kjærlighet er det største av alt». Hvem bestemmer hvilke båter som kan komme seilende? Hvem overser og overhører små båter og nye ord? En god dialog om ordene og meningen med dem er vel og bra, men hva når det kommer båter seilende med uvante ord? Hvordan kan vi bli vår ubevisste ideologi bevisst og reflektere over den? Hvem skal hjelpe oss med det? Følge strømmen eller ikke? Vi tar stilling i stillhet. Og vi tar stilling i spørsmålene som følger stillheten. Terapeuten som en normativ figur leses av klienten. Hva blir sensurert, og hva kommer til orde?

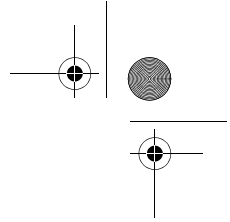
Den uromantiske familien

Det tradisjonelle familiebildet som jeg vokste opp med har forandret seg, spesielt de siste tretti årene. På starten av det 21. århundre er det slik at mange i Vesten lever store deler av livet sitt utenfor den konvensjonelle familien (Roseneil 2007). Individet har i selvrefleksivitetsens ånd åpnet for andre praksiser enn det tradisjonelle romantiske. Noen peker på at individualiseringsprosesser har utfordret den normative kjernefamilien, slik at det heteroseksuelle paret er blitt svekket i sin enestående og selvfølgerlige posisjon. Sex har blitt frikoplet fra reproduksjon, det er mindre sært å være skilt, og homofile og lesbiske har vært pionerer for den rene kjærligheten. Den rene kjærligheten, som ikke søker andre begrunnelser (barn, tradisjoner, slekt) for sin eksistens enn den erotiske og emosjonelle kjærlighet. Individet søker intimitet, fortrolighet og forpliktelser utenfor rammen av familien. Familieforskere tar derfor til orde for å gjøre om familiebegrepet fra å være et substantiv til å bli et verb. Fra å snakke om familien som en ting til å snakke om familien som noe vi gjør (Morgan 1996). Kategorier utfordrer oss. Vi har ikke begreper som spiller kompleksiteten i dagens praksiser. Praksiser som «fucking friends», ikke-seksuelle samboerskap, hvor de involverte neppe vil kalle seg venner, forpliktende seksuelle relasjoner til flere. Hva skal vi kalle disse relasjonene? Vi terapeuter trenger begreper som fanger opp ikke-konvensjonelle praksiser for intimitet, vennskap, kjærlighet, sex og foreldreskap. Er vi klare for å vite mer om hva som skjer utenfor «romantisk», og vil vi bidra til at de spor av uvante livsformer og ut-

foldelse vi hører om i terapi, får navn? Fra mørkerom til dagslys?

Hvor går grensen?

I avhandlingen dweler jeg ved en terapeutisk holdning som jeg tror flere med meg kjenner til. Holdningen uttrykker: *ett sted må grensen gå*. En av terapeutene jeg intervjuet i avhandlingen og jeg satt og så på en video av en parterapi. Videoen viste et ungt par som fikk sitt første barn for vel ett år siden. Terapeuten er ivrig og foroverlent. Han og hun i paret er vakre og virker sympatiske. De snakker om sex, mannen i forholdet snakker seg varm. Om mangel på sex, og om hva som skjer hvis ikke de snart kommer i gang igjen. Den vennlige atmosfæren til tross, jeg klarte ikke å fri meg fra følelsen av lavmælte trusler og indignasjon. Terapeuten i denne samtalen fanger opp en liknende følelse, for hun henvender seg til kvinnen og sier «*just do it*». Kvinnen rødmer og nøler, men terapeuten holder på sitt: «Jeg tror dere må komme i gang med sexlivet.» Spoler man videoen flere ganger, kan det se ut som om mannen er lei seg. Kan han også være forurettet? Mannens følelser og reaksjoner kan finne støtte i både en og to kjente diskurser. Den ene er mannens fysiske behov for sex, «men need to fuck» (Hollway 1984), og den andre en romantisk diskurs om sex som limet i forhold og med monogami som en selvfølgerlig ramme. Her er det mye på spill, og terapeuten mener seg berettiget til å gi råd, selv om systemiske terapeuter sjelden gir råd. Av og til gjør vi unntak. Det er kjent nok. Likevel, la oss nå si at kvinnen i dette paret er mest opp-tatt av en annen idé, nemlig den om retten til

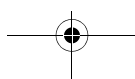
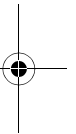
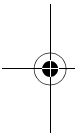
egen kropp, retten til å kjenne på egne grenser. Akkurat nå sier hun to ting. Den ene er at hun ikke orker å ha sex med mannen sin, og den andre er at hun elsker ham og vil fortsette å ha et forhold til ham. Jeg tenkte da at en kjent, men skjult løsning på et slikt dilemma er at mannen tar seg en elskerinne, I dette tilfellet lurte jeg på om terapeuten kunne gi dette rådet, som et likestilt råd med «just do it». Terapeuten rygget tilbake i stolen og sa bestemt at nei, det kunne hun aldri ha gjort. Ett sted må grensen gå. Det er mulig at grensen må gå ett sted, men hvor skal den gå, og hvem skal bestemme hvor den går? Terapeutens svar ble tankevekkende, for hun sa: «jeg kunne godt gitt dette rådet til en venninne, men jeg kan ikke gjøre det som terapeut. Det ville vært uetisk». Er det uetisk av oss terapeuter å introdusere andre intimiteter og anordninger for seksualitet, som for eksempel «polyamory» – forpliktende sexrelasjoner med flere (Anapol 1997), eller for den saks skyld retten til å praktisere a-seksualitet i et kjæresteforhold? Kan vi forstyrre og tilskeive normativ tenkning innenfor det hegemoniet som den romantiske kjernefamiliediskursen uttrykker?

Om å være annerledes

Vindstille vann er som speil. Speil er blick av fortid i nåtid. Kanskje til og med spor av framtid? Ordene husker, men de er også troløse og går nye veier på egen hånd. Smerte er erfaringens grense. Kanskje kan vi si at smerte er kodet informasjon til mening. Koder skal vi ikke presse. Speil kan knuses. Forresten, du skal heller ikke slå et hjerte. Hjertet er vår allierte lengsel.

Jeg tror ikke vi er der at vi velger livsformer som om vi var i en delikatessebutikk eller slik vi velger mellom ferier i utlandet. Å velge alternative livsstiler for intimitet er et ambivalent valg for mange. Det er ikke enkle valg. Fortellingene om annerledeshet er svært ofte beretninger om tap, om frustrasjon om ikke helt å få det til. Kanskje for mange er det et spørsmål om å avfinne seg med sin skjebne. Både–og, en samtidig ambivalens, flertydige praksiser gir rom for usikkerhet, risiko og en følelse av å virvle rundt i et kulturelt dragsug (Roseneil 2007). Vi lever i en randzone av sosial forandring, håp og desperasjon, smerte og frihet – samtidig.

Jeg vet noe om det å være annerledes. Eller jeg vet noe om det å være annerledes italesatt som barn. Jeg lærte meg måter å avvæpne nysgjerrige voksne som lurte på hvordan det var å være annerledes. Men ikke godt nok til å ikke hele tiden få et spor i fortellingen som minnet meg på hvor annerledes jeg egentlig er. Kanskje er det slik at å være annerledes i valg – å velge annerledes i tilhørighet og føle annerledes i kjærligheten – er en utfordring. I vår tid har vi rester og nye varianter av den romantiske kjærligheten, samtidig som vi har en hel verden av erfaringer og praksiser som bryter med den romantiske kjærligheten. Det kan bli ensomt. Mellom de ulike diskursene finnes erfaringene, i kulturens bruddflater ligger praksisene. Kanskje trenger vi terapeuter som leter etter praksisene i mellomrommene, slik at mennesker som strever hardt kan få hvile litt. At det er glimtene av tilhørighet som sier noe om levd liv, og at idealene og diskursene blir utfordret fordi de er for trange og begrensede, *også* på dem som er innenfor rammen av

«det vanlige». I landskapet mellom gamle idealer og nye trender finner vi parforholdet og parterapeuter. Dette landskapet handler om lengsel etter å ville ha sex med den man ønsker å ha sex med, retten til å ikke ville ha sex i forholdet sitt, retten til å ville ha sex med flere, retten til å ville ha sex med en som er monogam og vite at det er gjensidig. Retten til å tenke på kjærlighet som hardt arbeid, en øvelse i dygd eller venting på noe annet.

Epilog

Å slite i forholdet, uansett av hvilken grunn, uansett om det er barndom, diskurser eller uflaks som gjør at man har det vondt, det gjør vondt. Det vet vi. Noen av oss har valgt å ta den posisjonen at vi ønsker å hjelpe de som sliter. Vi har tatt utdanning, kurs, videreutdanning og til og med mastergrad for å kunne hjelpe. Det er en grunn til å stoppe opp og spørre oss hvordan vi hjelper, hva vi vil med hjelpen og hva som vil være hjelpsomt i vår tid. Noen av oss har blitt komfortable vanedyr, kanskje kosedyr til og med. Men noe sier meg at det blir ikke mindre smerte i tiden som kommer. Det kan bli mer, vi kan bli vant til den, men jeg håper at vi som parterapeuter, med all den kulturelle arv, det terapeutiske innblikk og det mangfold vi representerer, vil speile kjærlighetens tvetydighet og paradokser. Jeg ser ikke for meg at vi finner en metode som vil fungere, jeg ser ikke for meg at diskurser er nøkkelbegrepet alene. Jeg mener at vi skal være formidlere av kunnskap, en slik kunnskap som befri individet for sin private relasjonelle smerte, i det minste gir det litt fri. Slik kan vi

situere oss selv som like utsatte og like rammet av vår tids ubehag og søken etter svar. Like tatt av paradoksene og dilemmaene, men dog satt i en posisjon av mulighet og vilje til å dvele ved dem. Kompetanse blir da til syvende og sist et spørsmål om å kjenne sin plass og samtidig ikke kjenne den altfor godt. Snakkes det om kjærlighet, så er det like gjerne ikke kjærlighet, og er det iskald avstand, så kan det like gjerne brenne små bluss av lengsel. Hvem vet?

Noter

- 1 Takk til min veileder Wencke Mühleisen, som gjorde meg oppmerksom og urolig.
- 2 Øfsti, A. (2008). Some Call it Love. Exploring Norwegian Systemic Couple Therapists' Discourses of Love, Intimacy and Sexuality. Doctorate in Systemic Psychotherapy, Tavistock Clinic/University of East London.

Litteratur

- Anapol, D.M. (1997): *Polyamory: The new love without limits* (rev. ed.). IntiNet Resource Center, San Rafael, CA.
- Anderson, H. (2005): Myths about not-knowing. *Family Process*, 44:497–504.
- Anderson, H., Goolishian, H. (1988): Human Systems as Linguistic Systems: Preliminary and Evolving Ideas about the Implications for Clinical Theory. *Family Process*, 27:371–393.
- Beck, U., Beck-Gernsheim, E. (1995): *The Normal Chaos of Love*. Polity Press, Cambridge.
- Evans, M. (2003): *Love: An Unromantic Discussion*. Polity Press, Cambridge.
- Firestone, S. (1971): *The Dialectic of Sex: The Case for Feminist Revolution* (rev. ed.). Bantam, New York.
- Guilfoyle, M. (2003): Dialogue and power: A critical analysis of power in dialogical therapy. *Family Process*, 42: 331–343
- Gurman, A.S., Fraenkel, P. (2002): The History of Couple Therapy. *Family Process*, 41:199–260.
- Hare-Mustin, R. (1994). Discourses in the Mirrored Room: A Postmodern Analysis of Therapy. *Family Process*, 33:19–35.

- Hollway, W. (1984): Gender difference and the production of subjectivity. In: Henriques, J., Hollway, W., Urwin, C., Venn, C., Walkerdine, V.: *Changing the subject: Psychology, social regulation and subjectivity*, s. 227–263. Methuen, London.
- Melito, R. (2005): Values in the role of the family therapist: Self-determination and justice. *Journal of Marital and Family Therapy*, 29:3–11.
- Moore, S. (1991): *Looking for Trouble: On Shopping, Gender and the Cinema*. Serpents Tail, London.
- Morgan, D.H.J. (1996): *Family Connections: An Introduction to Family Studies*. Polity Press, Cambridge.
- Roseneil, S. (2007): Queer Individualization: The Transformation of Personal Life in the Early 21st Century. *Nora*, 15:84–99
- Sinclair, S. (2007): Back in the mirrored room: The enduring relevance of discursive practice. *Journal of Family Therapy*, 29:147–168.

Summary

This is an essay, discussing and exploring the romantic discourse taken for granted in couple therapy. This essay question whether the ideal of systemic-collaborative approaches are too narrow, to grasp the discursive struggle in our culture, regarding love and intimacy. Therapists might be too eager to involve themselves with the romantic project when meeting a couple and not reflect and discuss alternative practices for intimacy. A discursive approach to couple therapy is outlined in this essay and the author argues that therapists should look more closely at the discursive struggle in our time, and not take the dominant discourses for granted as the aim of therapy.